

РЕЦЕНЗІЯ

**завідувача кафедри спортивних ігор
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
кандидата наук з фізичного виховання і спорту,
доцента Шутової Світлани Євгенівни
на дисертаційну роботу Сюй Лі
«Контроль підготовки кваліфікованих баскетболістів з урахуванням
психофізіологічних характеристик»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт**

Актуальність проблеми дослідження.

Постійне зростання конкуренції та динамічність спортивного результату у баскетболі, як в українському так і на світовому рівні, потребують постійного пошуку ефективних шляхів оптимізації підготовки спортсменів.

Наукові дослідження та змагальна практика свідчать, що найбільших успіхів в командних спортивних іграх досягають гравці команд, які окрім, гідного фінансування здійснюють свою діяльність на підґрунті науково-обґрунтованого управління тренувальним і змагальним процесами. Для досягнення перемоги в грі баскетболіст має докласти таких зусиль, при яких він повинен реалізувати свій індивідуальний фізичний та психічний потенціал. Успішність у баскетболі в значній мірі залежить від того, наскільки повноцінно реалізуються можливості спортсменів, обумовлені низкою показників підготовки баскетболістів.

Тому, вивчення питання контролю підготовки кваліфікованих баскетболістів з урахуванням психофізіологічних характеристик слід розглядати, саме, як ефективний науковий шлях щодо оптимізації підготовки українських баскетболістів.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр., згідно з темою кафедри психології і педагогіки 2.19 «Технології психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної

діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627) та плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290). Внесок здобувача, як співвиконавця тем, полягав у визначенні складових контролю за процесом підготовки з урахуванням психофізіологічних характеристик кваліфікованих баскетболістів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Досягнення мети дослідження – обґрунтування інформативних показників контролю за підготовленістю кваліфікованих баскетболістів із урахуванням психофізіологічних характеристик для удосконалення ефективності тренувальної та змагальної діяльності, вирішувалось завданнями:

1. Проаналізувати теоретико-методичні засади особливостей формування системи контролю за психофізіологічним станом спортсменів у спортивних іграх.

2. Дослідити особливості прояву психоемоційного стану та психофізіологічних характеристик кваліфікованих баскетболістів у процесі підготовки до змагань.

3. Визначити інформативні показники контролю за функціональним станом у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів-баскетболістів та визначити їх зв'язок між собою.

4. Обґрунтувати підходи до контролю за підготовленістю кваліфікованих спортсменів баскетболістів із урахуванням психофізіологічних характеристик.

5. Визначити інформативні складові системи психофізіологічного супроводу кваліфікованих баскетболістів щодо удосконалення процесу підготовки.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що висвітлені у дисертаційній роботі, повною мірою відповідають меті і завданням та обґрунтовані наведеними даними згідно з результатами дослідження. Розв'язання поставлених у роботі завдань супроводжується використанням комплексу взаємозв'язаних сучасних методів дослідження. Отримані результати дослідження базуються на достатньому фактичному матеріалі, що цілком забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи та сформульованих у ній висновків.

Новизна отриманих даних полягає в тому, що вперше: застосовано комплексний підхід до визначення інформативних складових контролю за процесом підготовленості кваліфікованих баскетболістів із урахуванням індивідуально-типологічних властивостей, що обумовлюють успішність у змаганнях, на основі якого розроблено математичні моделі; встановлено особливості прояву психоемоційного стану та показників психофізіологічних функцій кваліфікованих баскетболістів у процесі підготовки до змагань та визначено взаємозв'язки між показниками, що їх характеризують; досліджено прояв інформативних психофізіологічних і психологічних складових контролю за процесом підготовки кваліфікованих спортсменів-баскетболістів та визначено їх зв'язок між собою; визначено характерну структуру взаємозв'язків між психофізіологічними характеристиками баскетболістів. За допомогою факторного аналізу у роботі виділено провідні фактори з достатньо високим навантаженням для змінних та встановлено найбільш значущі компоненти психоемоційного стану та психофізіологічних характеристик кваліфікованих баскетболістів. Доповнено та розширено: дані інших дослідників щодо особливостей прояву психофізіологічних показників в ігровій діяльності кваліфікованих баскетболістів; дані інших дослідників щодо специфічності сприйняття спортсменів гравців як про важливу складову контролю за процесом підготовки у баскетболі; наукові дані, що обумовлюють

інформативність складових контролю за процесом підготовки для проведення корекційних заходів у тренувальному процесі у різних спортивних іграх.

Практична значущість досліджень полягає у можливості здійснювати контроль психоемоційного стану кваліфікованих спортсменів. Аналізуючи отримані фактичні дані, можливо корегувати тренувальний процес і комплексну підготовку кваліфікованих баскетболістів.

Результати досліджень впроваджено в практику навчально-тренувального процесу підготовки баскетболістів ДЮСШ м. Бровари (Акт впровадження від 8 лютого 2024 р., додаток В) у практику тренувального процесу КДЮСШ «Ніка», Київ (Акт впровадження від 8 лютого 2024 р., додаток Г) та в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра Національного університету фізичного виховання і спорту України (Акт впровадження від 8 лютого 2024 р., додаток Д).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Наукові результати дисертації висвітлено в 9 наукових публікаціях (зараховуються як 8,5): 4 статті (зараховуються як 3,5) у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, одне з яких проіндексоване у базі даних Scopus; 3 публікації апробаційного характеру; 2 публікації додатково відображають наукові результати дисертації (додаток А).

Основні положення дисертаційної роботи представлено на конференціях: IV Всеукраїнська наукова електронна конференція «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 29 жовтня 2021 р.), I Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізична культура і спорт: традиції, досвід, інновації» (Запоріжжя, 16 березня 2023 р.), XVIII Міжнародна науково-методична конференція Національного авіаційного університету «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 16 червня 2023 р.) (додаток Б).

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому і основних положень дисертації. Дисертаційна робота викладена державною мовою та складається

з анотацій, змісту, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 5 додатків. У роботі використано 211 джерел, 150 з яких – вітчизняні, 61 – іноземні). Дисертація ілюстрована 26 таблицями, п'ятьма рисунками та схемою. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 212 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами й темами, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет, описано методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення дисертаційної роботи, подано інформацію про особистий внесок здобувача та апробацію результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі «Особливості психофізіологічного супроводу кваліфікованих баскетболістів у процесі тренувальної діяльності при підготовці до змагань» автором проаналізовано стан досліджуваної проблеми, вивченні складові компоненти психофізіологічного стану під час супроводу кваліфікованих та висококваліфікованих баскетболістів при підготовці до змагань та у тренувальному процесі. Проаналізована ігрова діяльність у баскетболі, що дозволило виявити одну з основних умов отримання високих спортивних результатів під час гри у баскетбол – швидкість і точність рухових дій, зокрема просторово-часові, а саме кількісні і якісні показники ігрових дій. Розкриті особливості здійснення психофізіологічного супроводу у баскетболі.

У другому розділі «Методи та організація досліджень» обґрунтовано й описано методи дослідження, які дозволили визначити психофізіологічний стан особистості спортсмена, стан психофізіологічних функцій та прояву психічних процесів, діяльнісні генетично-детерміновані складові успішності кваліфікованих баскетболістів. Подано відомості про контингент спортсменів, які брали участь у дослідженні, описано організацію дослідження. У хронологічній послідовності викладені чотири етапи проведення досліджень.

У третьому розділі «Особливості прояву психоемоційного стану та інформативних складових психофізіологічного контролю у процесі

підготовки кваліфікованих баскетболістів та їх взаємозв'язки» подані відомості щодо результатів досліджень психоемоційного стану та рівня прояву психофізіологічних функцій кваліфікованих баскетболістів. Визначені показники рівня прояву психічних процесів кваліфікованих баскетболістів у період підготовки до змагань. Розглянуто особливості рівня прояву діяльнісних генетично-детермінованих складових успішності кваліфікованих баскетболістів. Виявлено взаємозв'язок між психофізіологічними показниками у групі кваліфікованих баскетболістів. Наголошено, що успішність у спортивній діяльності залежить від актуального психофізіологічного стану, в якому перебуває спортсмен, та від генетично-детермінованих властивостей і здібностей кваліфікованих спортсменів-ігровиків.

У четвертому розділі «Обґрунтування і розробка системи оцінки та регресійних моделей психофізіологічного контролю підготовленості кваліфікованих баскетболістів» обґрунтована структура взаємозв'язків між психофізіологічними показниками кваліфікованих баскетболістів. За допомогою факторного аналізу у роботі виділено провідні фактори з достатньо високим навантаженням для змінних та встановлено найбільш значущі компоненти психоемоційного стану та психофізіологічних характеристик кваліфікованих баскетболістів. Представлено контроль за рівнем прояву психофізіологічного стану кваліфікованих баскетболістів у процесі підготовки до змагань. Для вивчення організації функціонального стану кваліфікованих баскетболістів розроблено диференційні шкали оцінки інформативних психофізіологічних характеристик, які дають якісну та кількісну оцінку психофізіологічного стану гравців. Розроблені регресійні моделі для визначення інформативних складових психофізіологічного супроводу кваліфікованих баскетболістів.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» здійснено узагальнення результатів дослідження і теоретичного аналізу,

сформовані основні результати дисертаційного дослідження, розкрита практична та теоретична значущість проведеної роботи.

В роботі розроблені регресійні моделі лягли в основу алгоритму комплексного психофізіологічного супроводу за функціональним станом кваліфікованих спортсменів-баскетболістів. Результати досліджень доповнюють та розширюють існуючі дані про особливості діяльності у когнітивній сфері кваліфікованих баскетболістів. Підтверджено наукові дані про виняткову важливість функціональної рухливості нервових процесів для успішної ігрової діяльності. Основні показники функціональної рухливості нервових процесів – пропускна спроможність та гранична швидкість переробки інформації корелюють з багатьма показниками когнітивних функцій, впливають на ефективність сприйняття, різні властивості пам'яті та рівень оперативного мислення

Результати досліджень підтвердили, доповнили та внесли до теорії підготовки баскетболістів нові дані про особливості психофізіологічного супроводу кваліфікованих баскетболістів та свідчать про те, що розроблений та запропонований для впровадження в практику алгоритм на основі вивчення психофізіологічних особливостей кваліфікованих баскетболістів дозволить здійснювати комплексний психофізіологічний супровід та сприятиме подальшій оптимізації тренувального процесу та досягненню високого спортивного результату.

У дисертаційній роботі Сюй Лі зібрано достатній цифровий матеріал, який представлено у таблицях і рисунках, що свідчить про вміння автора не тільки аналізувати отримані дані, але й використовувати його у практичній роботі.

Практичні рекомендації надають інформацію щодо організації контрольних заходів психофізіологічного стану кваліфікованих баскетболістів протягом всіх етапів багаторічної підготовки.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи. Суттєвих зауважень до змісту та оформлення дисертаційної роботи в

цілому немає. Позитивно оцінюючи дисертацію Сюй Лі, можна зазначити деякі зауваження, побажання і дискусійні питання:

1. В роботі не достатньо розкрито, безпосередньо вплив інформативних складових контролю, які виявив автор, на удосконалення ефективності тренувальної та змагальної діяльності кваліфікованих баскетболістів.

2. В роботі коректним було би вказати умови проведення випробувань та період підготовки спортсменів, а також, конкретні змагання, до яких йшла підготовка. Пов'язано це з тим що, у командних ігрових видах спорту важлива складова для отримання інформативних даних дослідження, щодо особливостей прояву психоемоційного стану, який може мати різні прояви від рангу змагань та періоду і умов підготовки.

3. Обґрунтовані підходи до контролю за підготовкою кваліфікованих спортсменів баскетболістів, які пропонує автор, не враховують особливості різних ігрових амплуа гравців. Проте відомо, що виконання навантаження, відповідного специфічним ігровим функціям гравців, обумовлюється вираженістю та проявом певних психомоторних функцій.

4. Звертає увагу той факт, що дослідження були проведені з баскетболістами 1 розряду та КМС, але у практичних рекомендаціях, автор для реалізації методики пропонує враховувати те, що комплексний психофізіологічний контроль за функціональним станом кваліфікованих баскетболістів можна застосовувати на будь-якому етапі багаторічної підготовки спортсменів.

5. В роботі зустрічаються стилістичні помилки.

Однак, зазначені дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку поданої роботи і не знижують високого рівня.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Сюй Лі «Контроль підготовки кваліфікованих баскетболістів з урахуванням психофізіологічних характеристик» має

теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, що в сукупності дозволило розв'язати важливу наукову проблему. За актуальністю, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертаційна робота Сюй Лі відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор Сюй Лі заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри спортивних ігор
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Світлана ШУТОВА

Підпис Шутової С. Є. засвідчую:

Вчений секретар Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Галина МАШЕРЕНКОВА